

Opis źródła:

Poniższe źródło to list dedykacyjny Matyldy dla Mieszka II. Napisany on został oczywiście w języku łacińskim, a zamieszczony jest na początku „Kodeksu Matyldy” („Liber officiorum quem Romanum ordinem appellant”), podarowanego przez ówczesną księżną lotaryńską Mieszkowi II w latach 20. XI w. „Kodeks Matyldy” ofiarowany został polskiemu władcy po jego koronacji na króla w 1025 (w latach 1025–1028), nie ma jednak pewności, czy faktycznie dotarł do Polski. Główną częścią kodeksu jest księga liturgiczna „Liber officium” (inaczej „Ordo Romanus”). Dzieło powstało zapewne w jednym ze skrytoriów na terenie Szwabii. Nie wiemy, kto był autorem kroniki. Wiele przesłanek, takich jak na przykład wygląd iluminacji, cechy pisma, czy charakter redakcji skłania do poszukiwań twórcy w słynnym opactwie St. Gallen. Współcześnie kodeks znajduje się w Universitätsbibliothek Düsseldorf jako depozyt miasta Düsseldorf, do niedawna uznawany był za zaginiony. Celem podarunku oraz listu było pozyskanie Mieszka jako sojusznika przeciwko Konradowi II i wciągnięcie do wewnętrznych rozgrywek niemieckich polskiego króla. W stosunku do Konrada II Matylda – żona jego największego politycznego przeciwnika na terenie Rzeszy – pozostawała w opozycji. Nazywanie w liście Mieszka królem oraz nie szczędzenie komplementów jako władcy miało świadczyć, że frakcja w Cesarstwie, z którą związana była Matylda, uznawała kontrowersyjną koronację Mieszka. List dedykacyjny znajduje się na początku „Kodeksu Matyldy”, przed krótką dedykacją księżnej dla Mieszka II, nadpisaną nad zaginioną miniaturą, przedstawiającą wręczenie księgi przez Matyldę. Tekst należy do gatunku listów dedykacyjnych, ukształtowanych w epoce karolińskiej. Pochwała władcy skonstruowana jest w ten sposób, że właściwości pożądane zestawione są z rzeczywistymi (według listu) cechami Mieszka, tworząc obraz idealnego władcy. Księżna uznała polskiego władcę za wybitnego króla, który kontynuując dzieło swojego ojca, poświęcił się dla szerzenia chrześcijaństwa. Przypomniane zostały zasługi władcy w dziele budowy nowych kościołów. Omawiany list świadczy o bardzo dużym jak na tamte czasy wykształceniu władcy. Matylda przypisała Mieszkowi znajomość łaciny niezwykle rzadkiej w łacińskim kręgu kulturowym greki. W zakończeniu listu Matylda prosi władcę o przyjęcie księgi, mającej ułatwić chrześcijańską posługę liturgiczną, prosi Boga o łaski dla władcy, jak przewaga nad wrogiem, zwycięstwa, długie życie. List dedykacyjny stanowi silne świadectwo szerokich kontaktów Piastów wśród arystokracji Rzeszy, które budował już Chrobry¹.

¹ *Kodeks Matyldy: księga obrzędów z kartami dedykacyjnymi = Codex Mathildis: liber officiorum cum foliis dedicationis*, oprac. i edycja B. Kürbis; z zespołem B. Bolz, B. Nadolski, D. Zydorek, w: *Monumenta Sacra*

Miejsce wydania i polskie tłumaczenie:

Kodeks Matyldy: księga obrzędów z kartami dedykacyjnymi = Codex Mathildis: liber officiorum cum foliis dedicationis, oprac. i edycja B. Kürbis; z zespołem B. Bolz, B. Nadolski, D. Zydorek, w: *Monumenta Sacra Polonorum*, t. 1, Kraków 2000, s. 139–140.

Budowa Państwa Polskiego (963–1138), w świetle źródeł przedstawił R. Grodecki, w: *Teksty Źródłowe do Nauki Historji w Szkole Średniej*, z. 16, Kraków 1923, s. 18–19.

Kodeks Matyldy: księga obrzędów z kartami dedykacyjnymi = Codex Mathildis: liber officiorum cum foliis dedicationis, oprac. i edycja B. Kürbis; z zespołem B. Bolz, B. Nadolski, D. Zydorek, w: *Monumenta Sacra Polonorum*, t. 1, Kraków 2000, s. 140, przyp. 1.

Miejsce przechowywania źródła:

Kodeks przechowywany był od około 1870 r. w Bibliotece Miejskiej, następnie Uniwersyteckiej w Düsseldorfie; sygn. C 91.

Tekst źródła:

Budowa Państwa Polskiego (963–1138), w świetle źródeł przedstawił R. Grodecki, w: *Teksty Źródłowe do Nauki Historji w Szkole Średniej*, z. 16, Kraków 1923, s. 18–19.

Książciu Mieszkowi, najgorliwszemu czcicielowi prawdziwej cnoty i królowi niezwyciężonemu, życzy Matylda najwyższej radości w Chrystusie i szczęśliwego nad wrogiem zwycięstwa.

Ponieważ łaska Boża użyczyła i królewskiego tytułu zarówno jak i zaszczytu i w najznakomitszy sposób wyposażyła w niezbędną do tego umiejętność rządzenia, poświęciłaś za szczęśliwym natchnieniem, jak słyszałem, z pobożnym sercem samemu Bogu początki swego panowania. Któż bowiem z przodków twoich tak wspaniale powznosił kościoły? Któż ku chwale Bożej tyle zjednoczył języków? Nie dość ci tego, że możesz we własnym i w łacińskim języku chwalić godnie Boga, zapragnęłaś jeszcze w greckim! Te i podobne usiłowania, jeżeli w nich do końca wytrwasz, przysparzają ci sławy najbogobojniejszego władcy i poświadczają jak najdowodniej, że nie tyle ludzkim, ile boskim wyrokiem, powołany zostałeś do rządzenia ludem wiernym Bogu; znaną jest Twoja sprawiedliwość w sądzie, Twoja dobroć i przezczysta Twoich obyczajów szlachetność. Wszyscy to poświadczają, że dla wdów

Polonorum, t. 1, Kraków 2000, passim; S. Szczur, *Historia Polski. Średniowiecze*, Kraków 2005, s. 76–78, 95; T. Jurek, *Początki Polski*, w: Tenże, E. Kizik, *Historia Polski do 1572*, Warszawa 2013, s. 83–84.

jesteś jakoby mężem, dla sierot jakoby ojcem, nieugiętym obrońcą biednych i potrzebujących pomocy, nie pogardzając osobą nędzarza i nie okazując względów potężnemu; lecz na sprawiedliwej wadze odważasz wszystko, cokolwiek Ci przedłożą, ukrywając niewątpliwie na wzór św. Sebastjana pod królewską szatą serce Chrystusowego rycerza, pragnąc jedynie dla Boga odzyskać uwiedzione djabelskim podstępem dusze; usilnie się starasz, by powierzony sobie talent powrócić stokrotnym, za co usłyszysz święty głos, który ci powie: »Dobrze się sprawił sługo dobry i wierny i t. d.«. Niemal cały pogrążony jesteś w niebiańskich sprawach, naśladowując wzniosły przykład ojca, który w owej części świata, gdzie Ty panujesz, stał się niejako źródłem i początkiem świętej, katolickiej i apostołskiej wiary. Albowiem ów najsrozsze barbarzyńskie narody, których święci kaznodzieje wymogą nie zdołali nawrócić, ścigał mieczem, pędząc do stołu Pańskiego.

Tę zaś książkę dlatego Tobie posłałam, by nic nie zostało w służbie Bożej nieznanem Twojej królewskiej Mości, wiedząc, że niewątpliwie chętnie przyjmiesz ją Ty, jako wykształcony w duchownych rzeczach. Oby Bóg Wszechmocny, za którego zrządzeniem królewskim ukoronowany zostałeś diademem, darząc Cię długim życiem i palmą zwycięstwa, wywyższył nad wszystkich Twoich wrogów. Bywaj zdrow i szczęśliwy!

Słowniczek pojęć.

Mieszko II – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Mieszko-II-Lambert;3940828.html>

Matylda – https://www.smolec.pl/kobiety/matylda_szwabska.htm

Św. Sebastian – <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/%C5%9Awi%C4%99tySebastian.html>

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie cechy charakteru i przymioty władcy polskiego chwaliła Matylda?
2. Po co w rzeczywistości księżna lotaryńska obdarowała Mieszka II kodeksem?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Opisz relacje Mieszka II z Henrykiem II i Konradem II. Porównaj je ze stosunkami polskiego władcy z księżętami ruskimi i Brzetysławem czeskim.

Literatura pomocnicza:

Jasiński T., *Rytmika Listu księżnej Matyldy do Mieszka II, króla polskiego*, w: *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. K. Boroda, P. Guzowski, M. Liedke, Białystok 2018, s. 211–222.

Jurek T., *Początki Polski*, w: Tenże, E. Kizik, *Historia Polski do 1572*, Warszawa 2013, s. 83–84.

Kürbis B., *Studia nad Kodeksem Matyldy. I. Sekwencja 'Ad celebres rex cęlice'*, „*Studia Źródłoznawcze*” 1983, t. 27, s. 97–112.

Kürbis B., *Studia nad Kodeksem Matyldy. II. Jeszcze o losach rękopisu i miniatury*, „*Studia Źródłoznawcze*” 1987, t. 30, s. 99–123.

Kürbis B., *Studia nad kodeksem Matyldy. III. List księżnej Matyldy do Mieszka II*, „*Studia Źródłoznawcze*” 1987, t. 30, s. 125–149.

Szczur S., *Historia Polski. Średniowiecze*, Kraków 2005, s. 76–78, 95

Michałowska T., *Literatura polskiego średniowiecza*, Warszawa 2011, s. 436, 485–486.

Michałowska T., *Średniowiecze*, Warszawa 1995, s. 65

Michałowski R., *Kodeks Matyldy. Księga obrzędów z kartami dedykacyjnymi, opracowanie i edycja Brygida Kürbis z zespołem: Bogdan Bolz, Bogusław Nadolski SChr, Danuta Zydorek, Polska Akademia Umiejętności, Monumenta Sacra Polonorum, t. I, Kraków 2000 [karta tytułowa także po łacinie], ss. 287, indeksy, il., (recenzja): „*Studia Źródłoznawcze*” 2002, t. 40, s. 225–228.*

Michałowski R., *Kodeks Matyldy. Księga obrzędów z kartami dedykacyjnymi*, oprac. i edycja Brygida Kürbis z zespołem: Bogdan Bolz, Bogusław Nadolski SChr, Danuta Zydorek, Polska Akademia Umiejętności, Monumenta Sacra Polonorum, t. I, Kraków 2000 [karta tytułowa także po łacinie], ss. 287, indeksy, il., (recenzja): „*Studia Źródłoznawcze*” 2002, t. 40, s. 225–228.

Najważniejsze cezury:

Powstanie opisywanego wyżej źródła zawiera się w latach 1025–1028. W 1025 r. Bolesław Chrobry, ojciec Mieszka II, zostaje koronowany na króla Polski. W tym samym roku Bolesław umiera. W 1034 r. zwycięstwem Konrada II, króla Niemiec, zakończyły się walki o Burgundię po wygaśnięciu panującej dynastii. W tym samym roku w Polsce umiera Mieszko II, a w Czechach rozpoczyna się panowanie księcia Brzetysława I.

Imię i osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek